

- György Márton vagyok, 1921-ben születtem, 7. hó 25. Bukovina, Istensegíts.

Marci bácsi, Bukovinában is úgy hívták, hogy juhász?

- Csobán.

Az édesapja csobán volt?

- Apám nem, csak a gyerekek. Hát ugye hogy apám meghalt 26-ban, én mi voltam, akkor voltam az ötödik évbe, hát így felnőttünk, anyám elmaradt özvegyül.

Tizenkettedmagával.

Marci bácsi mikor lett csobán, hogy kezdődött?

- Hogy én annyira felcseperedtem, hát volt föld, úgyhogy akkor a bátyám mindig küldött, hogy jól tartsd a birkákat! Anyám részére is meg magának is megvolt a föld. Ez így kezdődött. Hát voltunk haton férfitestvérek, ez a legidősebb bátyám, ez nem foglalkozott vele. Én tíz éves koromtól kezdve. Láttam én már kiskoromtól, hogy a bátyáim hogy csinálták. A falu birkáit fejtük, sajtot csináltunk.

Egy 10 éves gyereknek milyen feladatot adtak?

- Az első feladat, hajtotta a lukra a birkákat, mikor fejtük. Hajtottuk lukra, kifejték a birkákat, s akkor elindítottuk legelni, akkor megfőzték a puliszkát, csináltak túrós málét, elküldték utánuk. El lett küldve utánuk. Hát volt ahol románok is voltak velünk ugye.

Mi volt a második feladat?

- S én akkor fogtam magam, s tereltem a birkákat legelni.

Hány éves volt mikor már mindent tudott a birkákról?

- Hát akkor már voltam 20 éves, mikor kijöttünk Magyarországra. Akkor én már mindent. Én már mindent (tudtam). Sajttól kezdve.

Hát én úgy jöttem el, Bácskában 2 évig laktam, akkor negyvenkettőben bevonultam katonának, akkor elfogtak az oroszok negyvennégyben, akkor kivittek Oroszországba, ott voltam három és fél évig. Akkor onnan az Isten hazasegített, akkor itt megkaptam 10 hold földet, dolgoztam a 10 hold földet. Negyvennyolcban jöttem haza. Itt 5 évig földdel dolgoztam, de birkáim voltak. Szerettem a birkákat. A nagyobbik lányom járt velük. Hát volt bizony talán 60 db birkám.

Akkor kimentem, a hógyészi állami gazdasághoz, felvettek 4 juhászt. Nagyon hívtak juhásznak engem.

Ötvenháromban mentem ki, ötvenháromban kimentem, nyolcvanegyben mentem nyugdíjba.

Addig az állami gazdaságban dolgozott?

- Addig az állami gazdaságban juhászkoztam.

Bukovinában falu gazdáinak közös nyájával kezdett el dolgozni. Hány birkával?

- Hát az egész nyájba, ez úgy volt Katika, hogy a rokonság mind annak adta oda, az ő rokonának a fejészetre. Hát volt némelyiknek kettő, öt, tíz, hát nekünk sok volt, nekünk volt vaj ötven darab. 350 darab, úgy ahogy a gazdák odaadták. Hát volt nyáj, volt sok, az rengeteg volt, mert abból élt a nép. Hát volt minden gazdának 5, 10, 15, e körül volt a legtöbb.

Hol volt az eszténa?

- A legelőn. Hát közel volt a legelő. Félóra kellett. Hát ott volt mindjárt a falu fölött. Hét eszténa volt.

Minden évben ugyanoda mentek?

- Minden évben, hát 1800 hektár volt a legelő. Ugyanazon a legelőn voltunk, úgyhogy még a szomszéd községből is, Hadikfalváról is lejött két falka arra a legelőre. Kivették bérbe.

Milyen volt az eszténa?

- Deszka az oldala, a teteje fazsindelyből volt betöltve, s a földön ilyen korlát volt, ott főztük ki a zsendicét. A puliszkát ott főztük, ilyen szabad tűzhelyen. Hát mondjuk volt egy akkora, mint ez konyha éppen, a végibe mondjuk így volt két oszlop, s akkor ilyen lécek voltak, ennyire, ilyen távolságra, oda raktuk fel a sajtot. Az ajtó iránt volt egy ilyen korlátféle, fából csinálva, azon főztük a puliszkát is, a füst az mindig járt.

S hol aludtak?

- Künn. Künn, ott volt egy ilyen fedél, s azt kivittük a bőrököt s

És a juhok?

- Az ég alatt voltak.

Mesélje el Marci bácsi, hogyan telt el az idő tavasztól ősziig odafent az esztenánál!

- Május 10-én szoktuk az esztenát -úgy mondtuk esztenát- a legelőre kivinni, május 10-től fejtük október ötödikig. Október ötödikén abba hagytuk, akkor a kosokat közéjük engedték, úgyhogy addig őriztük. Igen, addig őriztük, amíg a hó leesett. Akkor a gazdák elvitték haza. Akkor ugye a gazdák fizettek minden birka után amiért őriztem 10 leit, 10 leit minden birka után. Minden birka után a gazda kapott 8 kg sajtot. Egy birka után adtak 8 kg sajtot, 1 kg ordát. A gazdáknak.

Volt hogy bemérték, melyik birka hogyan tejel?

- Volt az is. Hát megnéztük, hogy melyik birka mennyi tejet ad. Tejre dolgoztunk. Ki mennyi tejet adott. Volt, aki kapott 5 kilót, volt, aki kapott 12 kilót is tejure. Kétszer mértük be. Egy nyáron kétszer mértük. A bemérés volt május elején, s a második június elején. Akkor azon a nap kijöttek a gazdák.

Ez egy nagy esemény volt?

- Igen, a gazdákat akkor kifizette az ember, s a többi jövedelem akkor már a juhászé volt, a többi sajt, s ugye amit meg akart hagyni a maga részire, azt meghagyta, s a többit eladta.

Mitől lett jó tejük a birkáknak?

- Akác virágzáskor van legtöbb tej a birkának, s a legjobb tej, akkor legjobb a mező, ősszel azért erősebb mégis a tej.

A nyírásról meséljen egy kicsit!

- A nyírás, az ugye júniusba kezdődött. Mert májusban még hideg van, hideg eső. Kijöttek ugye, aki nem tudott nyírni, kifejtük a birkákat, addig, aki jól tudott nyírni, akkor egy birkát lenyírt 5 leiért. Va egy pakli dohányért. Magyarán mondva. A juhászok nyírták. Ez külön jövedelem volt. Hát naponta meg szoktam nyírni 30 darabot. Avval a nyomós ollóval. Hát ugye leültettem fenékre a birkát, befogtam a lábam közé, a fejétől megkezdttem, s a hátsó lábánál végeztem. Volt külön megfogó, ki megfogta, s odavitte a nyírónak.

A pároztatás hogy történt?

- (A kosokat) odahaza tartottuk. Abrakoltuk ugye. Bukovinában ugye a kosokat beengedtük október ötödikén. Hát mi egy kosra számítottunk harminc, harmincöt darabot. A juhász vette a kosokat. A falka közibe engedtünk öt-hat kost, s ugye az elég volt bőven.

Mi történt október ötödike után?

- Október ötödikén ugye akkor őszölni kezdtünk. Ahogy egyszer leszakadt a gabona, akkor vittük ki a tarlóra a birkákat. Akkor voltak elkerítve, mikor kimentünk a tarlókra, így akkor ki, akalyozni a földet. Három, négy éccaka tartottuk egy helybe, akkor tettük elébb, trágyáztuk a földet. Ki gazdák megfogadtak, hogy trágyázzuk meg a földet. Egy tarlót ugye, egy dűlöt befejeztünk, s akkor a másik gazda azt mondja, hát én is meg akarom, akkor átvittük a földjire. Egy écakára kaptunk 100 leit. Amíg a hó le nem esett. S ha a hó leesett, akkor szépen a gazdák jöttek.

Attól kezdve ők tartották a birkákat.

- Igen, amíg ki nem mentek a legelőre. Akkor húsvétkor eladták a bárányokat. Volt olyan, hogyha a bárányt vagy levágta, vagy eladta a zsidóknak, s akkor azt odahozta, hogy fejjük. Hogy ne apasszon el, akkor ideadták, hogy fejjünk a magunk részére.

Tudták-e a birkák betegségeit gyógyítani?

- Hogyne, hogyne. Hát a бүдös sánta volt azt tudtuk, a májat is, hogyha elállt a vére mondjuk, megmeredt, akkor megdörzsöltük jól a szeme fölött, volt ilyen erelő kés, megereltük, akkor a vér megindult nála, jól megdörzsölte, akkor megrázkolódott, akkor már annak nem volt baja. Sántaságra kellett vigyázni ugye, egyszer volt, a sár beragadt a körme közé, nem vette észre, az kipállott benne, a köröm alá került.

Mesélje el Marci bácsi, hogyan telt el egy nap, odafönt az esztenánál!

- Hát, amikor fölkeltek ugye, akkor mentünk ki fejni. Fogtuk a vödörket, leültünk, fogadtunk egy gyereket, úgy mondtuk egy cungás. Az hajtotta a lyukra, akkor fejtünk. Hát legtöbbször ilyen román gyerekeket fogadtunk, mert azt olcsóbban lehetett fogadni. Adtunk neki húsz kiló, vagy huszonöt kiló sajtot, s azért odaadták a gyereket. Akkor mikor a tejet elszűrtük, megoltottuk, akkor a gyerek fogta a vödörket, elvitte le a kúthoz, kimosta a vödörket szépen, visszahozta. Mi addig intézkedtünk, ott volt, aki a sajtot csinálta, volt, aki a puliszkát főzte, a másik addig elment a birkákkal, úgyhogy voltunk, volt ahol több birka volt, ott hárman fejtek, s hol kevesebb volt ott kettő fejt. Hát, ahogy legeltek egyet, hát tudtuk, hogy meddig kell menni, és visszafordítottuk, addig délre elértünk, s akkor behajtottuk, délbe kifejtük. (Akkor) kimentünk estig, jó naplementig s akkor este fejtük. Mikor kifejtük akkor egy elindított, egy-két óra hosszáig még legeltek a birkák.

Mikor aludtak?

-Hát, aludni aludtunk. Egy-két óra hosszáig legeltettünk, visszahajtottuk, s a birkák lefeküdtek, s kialudtak. Hát voltak kutyák.

Hány órákor ébredtek?

- Hát ugye ott nem volt karóra, mit tudom én, ottan ahogy mentünk.

Nem kürtszóra ébredtek?

- Trombita volt, amikor elé kellett hajtani fejni, délbe lefejtük. Reggel, délbe, este az összeset. Hát akkor megfújták a kürtöt, s akkor tudtuk, hogy na akkor egy ember jött elő fejni.

Marci bácsi, mit ettek, ki főzött?

- Hát, mi saját magunk, vagy otthonról ugye volt ilyen salátaleves, bableves, hoztak ki, hogy maradjon a sajt. Volt ugye összegyúrta az ember a sajtot ordával, megsózta.

Különbén puliszkát főztek?

- Puliszkát.

Egy nap háromszor készítették sajtot, túrót és ordát?

- Igen. Hát, ugye amikor kifejtük, úgy azon a hőfokon mindjárt megszártuk, volt olyan hogy is mondjam, posztóféle, azon szűrtük át, az nagyon szépen megszurte. Akkor milyen erős volt az oltó, a szerint tettünk két evőkalánval bele. Hát volt 25-30 liter tej.

Háromszor volt naponta 25-30 liter tej.

- Igen. A mondjuk az oltó az nem ilyen patikaoltó volt. Kis bárányt, vagy szopós bornyút levágták, s annak a böndejiből lett, amíg nem evett addig volt jó. Akkor azt szépen mikor megvettük a mézárszéken, elhasítottuk, besóztuk, még öntöttünk egy kis tejet rá, s akkor az esztenában füstre úgy felakasztottuk, hogy érjen.

Ezt a bendőt?

- Igen, igen. Akkor lettek ilyen túróféle, s akkor azt beáztattuk savóval, elmorzsáltuk, jól megszártuk, s abból volt az oltó. Hát akkor mikor jól megaludt a tej, úgyhogy olyan volt, mint a kocsonya, akkor szépen esszetörte jól, olyan legyen, mint az aludttej. Kellett egy jó félóra. Amíg megalszik, s akkor kivette az ember, belé egy ilyen sajtruha féle, felakasztotta, lecsepegett, s akkor azt a savót kifőztük ordának. Olyan volt, mint a tej. Abból lett az orda.

S a másik, ami csöpögött?

- Az volt a sajt. Mikor jól lecsepegett, jól megszikkadt, akkor voltak ilyen lécek, ennyi, ilyen távolságra, akkor rátettük arra, s akkor ott szépen az megszáradt. Hát volt bizony, úgy, hogy mikor jöttek a gazdák, akkor vitték.

S a túró?

- Hát ők csinálták, a gazdák, ugye, szépen vékonyra felszeletelték, jól összegyúrták, megsózták, s az a túró. Mi csak készen sajtot adtunk. Lehetett így, mikor jól esszegyúrta, akkor vékony szelet sajtokat megint közé tette, a túró közé. Voltak ilyen magos kis dézsák, télen a gazda azt telesózta, jól ledöngölte, azt fogyasztotta.

Sajtból csinálták a túrót?

- Igen, igen, abból. Az szépen megszáradt a sajt, s kijöttek, hogy nekünk kell öt kiló, vagy négy kiló, vagy két kiló, annyit levágott, lemérte, szépen bejegyezte, ez a gazda mennyit vitt el.

25-30 liter tejet fejtek ki egyszerre, abból mennyi sajt lett?

- Abból kijött 12 kg.

S orda?

- Hát orda kijött két kiló, három kiló, mennyi volt a sajttej. Az ordát, azt nem lehetett tartani, két-három nap, megsavanyodik, mer az édes. Érdekes, azt a legyek nem köpték be. Hát ügye az esztenán is a füst mindig járt.

Egy nyájjal hány ember volt kint, és kinek mi volt a dolga?

- Volt ahol hárman fejtek, s egy, aki hajtotta.

Volt, aki lukra terelt,

- Cungás, hajtotta a cungát.

Hogy hívták a terelőt?

- Hát csobán

S aki fejt?

- Hát annak is aszonták. Akkor felváltva mentünk, én elmentem, vagy huszonnégyóráztunk, őrizni, vagy nyolcóráztunk. Akkor mikor lejárt az idő, ment a másik legeltetni, addig én elmentem haza, mikor ott végzett elmehet haza, ottan dolgozhat a háznál, hazament, kaszált, rétet levágott vagy aratásba.

Ki volt a vezető?

- Hát ott nemigen volt vezető. Hát mondjuk volt egy bács nevezetű. Jobban mondva azt mondták románul eszkutár, ügye az nemigen járt ki. A sajtot megcsinálta, eljött a gazda, kimérte a sajtot, hogy most ő el akar vinni, egy kilót, vagy két kilót visz, annak kimérte.

Ő felelt mindenért. Maga volt bács?

- Persze, persze. Akkor volt ilyen esztana bíró. Úgy mondtuk esztana bíró. Véletlen, hogyha elfogyott a fa, mert minden birka után adtak egy darab fát és két kiló puliszkalisztet. Hogyha elfogyott, akkor az az esztana bíró adta azért, hogy a földjít trágyázták.

Hogy hívták a birkákat?

- A kosnak azt mondtuk börbécs, a nyösténnek úgy mondtuk nyöstén, de ami már ellett, az juh volt, s aki még nem ellett annak aszontuk meddű. A herélt kosnak azt mondtuk ürü, annak a nyakában volt a kolomp.

Milyen fajta birkákkal dolgoztak?

- Volt, aszontuk ennek curkán birka, hosszú gyapjas. Úgy mondtuk, curkán birka. Volt fehérbe, feketébe, szürkébe,

Hogyan jelölték, hogy melyik birka kié?

- A gazdának meg volt jelölve, hol drót volt húzva a fülibe, hol ki volt csípve, a gazda csinálta.

Hogyan számolták a juhokat?

- Lukra engedték, kiszámoltuk. Tízíg, akkor egy botra csináltunk egy rovást, akkor tízig megint egy rovást csináltunk. Egy ilyen vágatott csináltunk. Azt számoltuk, hogy nem-e vaj egy elmaradt, odakeveredett a másik falkával. Hát azt ügye megismerte az ember, másik falka közt, ez az enyim, mert megeredtek.

Farkas, medve, tolvaj, nem járt?

- Nemigen jártak. Voltak ilyen kóbor farkaskutyák, olykor-olykor farkas előjött, az már bent volt Romániában, Moldovában.

Ha elpusztult egy birka?

- Akkor ugye jelentettük a gazdának, gazda kijött, megnézte ugye, megnyúztuk, s a bőrt hazavitte.

Hány kutyájuk volt?

- Hát kutya volt, három-négy kutya, farkas ellen. Házőrző kutya volt mondjuk, de nagyon éber kutyák voltak amúgy.

Marci bácsinak milyen kutyája volt, hogy hívta?

- Hát román neve volt annak. Urszu vagy lupu, mert románul a farkasnak mondják lupu.

Marci bácsi, minden csobánnak volt furulyája?

- Áááá nem volt. Aki szerette. Úgy vettem a románoktól a piacon.

Pásztorbotja volt?

- Hát volt bot, de nem ilyen kampó, mint itt van. Egy rendes sima bot.

Öv, amit mutatott?

- Breo, úgy mondták breo. Ezt egy gyerek hozta ki, ottmaradt Romániában, az hozta ki. Ami nekem volt, az keskenyebb volt, azt odaadtam volt a bátyámnak.

Marci bácsi, mit csináltak másképp az Állami Gazdaságban, mint Bukovinában?

- Ó, hát mondjuk az Állami Gazdaságban ugye előre voltak ürük, annak azt mondtuk, Gyapjútermelő Vállalat. Gyapjúra meg hústra mentek. Jöttek Olaszország, Görögország, Isten tudja mi. Akkor a bárányokat, mikor a gazdaságnál is eladták, hát fejtük bizony, hogy a tőgye nehogy elromoljon. Tőgygyulladásra kapjon. Fejtük a magunk részünkre, így a juhásznak. Egy hét, két hétig, Hát bizony jöttek a környékről, György bácsi, van-e sajt eladó?

Tudja legjobban ezt szerettem, a juhászságot, őrizni s fejni.

Lejegyezte:

Bodor Katalin.

Szerkesztett változat.